

LUMBALNI BOL

Piše: prim.dr. Emir Halilbegović,
direktor
Klinike za fizikalnu medicinu
i medicinsku rehabilitaciju
UKC Tuzla

Lumbalni bolni sindrom (LBS) je jedan od najučestalijih zdravstvenih problema današnjice i najčešći razlog izostanka sa posla. Prema nekim statističkim podacima 60 - 90% populacije je bar jednom u toku života bolovalo od ove bolesti. U 50% slučajeva bolest je imala povratne epizode, a 3-7 % odrasle populacije ima tegobe hroničnog karaktera. Problem "bola u leđima" najčešće se javlja u produktivnom dobu, između tridesete i pedesete godine života, što predstavlja ozbiljan medicinski i socio-ekonomski problem.

Prema statističkim podacima u SAD registrovano je dvanaest miliona ljudi sa lumbalnim bolnim sindromom (LBS), a oko pet miliona ima evidentnu nesposobnost. Totalni godišnji izdaci, računajući zdravstvene troškove i gubitke u zaradama i produktivnosti kreću se od šesnaest do šezdeset milijardi (USA) dolara.

Razlikujemo akutnu i hroničnu bol u leđima. O akutnoj govorimo kada trajanje bolesti ne prelazi tri mjeseca. S druge strane bol u leđima označavamo kao hroničnu ako traje duže od tri mjeseca ili ako se najmanje dva akutna događaja boli pojave u jednoj godini. Akutni lumbalni bol nastaje naglo, najčešće nakon "krivog" pokreta i podizanja tereta. Bol može biti tako jaka da bolesnik ostane trenutno ukočen u određenom položaju. Ako je nastala kompresija živca, bol "sijeva" duž noge sve do stopala. Hronični lumbalni bol je posljedica dugotrajnih hroničnih procesa starenja i degenerativnih promjena. Deformisani pršljenovi i diskusi, upale malih zglobova, te promjene na ligamentima i mišićima mogu potisnuti nervne strukture uzrokujući bol. Tada je bol dugotrajna ili se javlja povremeno uz osjećaj zakočenosti, ali je uvijek blaža od akutne.

Profil bolesnika sa akutnim bolnim sindromom

Svojom aktivnošću čovjek se neprestalno suprostavlja sili Zemljine težje. Pri tome, lumbalni dio kičme trpi najveće stresove i opterećenja, naročito pri savijanju trupa naprijed, podizanju tereta i rotatornim pokretima trupa. Bol jakog intenziteta javlja se u predijelu lumbalnog dijela kičmenog stuba, a može se širiti i duž ishijadičnog nerva sve do stopala. Radi zaštite nervnih struktura od kompresije istovremeno se javlja reakcija paravertebralne muskulature "antalglična skolioza" kao odbranbena reakcija okolnih mišića.

Zbog bola i ograničene pokretljivosti bolesnik ne može da obavlja ili veoma teško obavlja aktivnosti samozbrinjavanja, ne može se dugo zadržati u istom položaju, javlja se osjećaj trnjenja i mravinjanja, a moguća je pojava pareza ili paraliza pojedinih dijelova donjeg ekstremiteta. U slučaju kompresije na kaudu ekvinu javlja se poremećaj eliminacije, odnosno retencija urina ili opstipacija. Smetnje emocionalne prirode: strah, nervoza i nesanica prisutne se kod većine pacijenata.

Fukcionalna anatomija

Columna vertebralis svojim čvrstim i elastičnim elementima kao cjelina obezbjeđuje potporu u održavanju posture i stava, pokretljivost (fleksibilnost) i zaštitu neuralnih struktura. Fleksibilnost kičmenog stuba obezbjeđena je preko "vertebralnog dinamičkog segmenta" koga čine funkcionalna jedinica dvije susjedne vertebre, pripadajući intervertebralni disk, intervertebralni zglobovi, kapsule i ligamenti. Kičmeni stub se uz pomoć mišićnih struktura i fizioloških osobina vratne i lumbalne kičme prilagođava najpovoljnijim položajima za rad, odmor i san. Pripadajuća muskulatura columnae vertebralis učestvuje u izvođenju malih aktivnih pokreta kičmenog stuba, kod izvođenja posturalnih pokreta (održavanje balansa i asimetrično nošenje tereta) i

kod većih pokreta (saginjanje, podizanje i rotacije). Najvažnija funkcija dorzalne muskulature je fleksija i ekstenzija tijela i podizanje težine.

Etiopatogeneza i liječenje

Lumbalni bolni sindrom ima jako veliki broj mogućih uzroka nastanka. Najčešći razlog "bola u leđima" su svakako degenerativne promjene (znaci istrošenosti) vertebralnog dinamičkog segmenta. Uzroci se mogu grupisati u dvije osnovne skupine: vertebralni (degenerativne promjene u području diska, intravertebralnih zglobova, osteofitoza, upalni procesi, trauma, kongenitalne malformacije, metabolički poremećaji i tumori) i ekstravertebralni (mišićni, skeletni, vezivni, vaskularni, neurogeni, visceralni, psihogeni ...).

Liječenje LBS je u najvećem broju slučajeva konzervativno. Tretman u akutnoj fazi obuhvata: mirovanje u postelji u adekvatnim položajima, medikamentoznu terapiju (analgetici, antiinflamatorna terapija, nesteroidni antireumatici, miorelaksansi, sedetivi) i neke oblike fizikalne terapije (termoterapija, TENS). Vrlo je bitno educirati pacijenta kako da primjenjuje zaštitne položaje u krevetu i pri obavljanju aktivnosti svakodnevnog života. U akutnoj fazi bolesnik ustaje iz postelje samo da bi obavio fiziološke potrebe, sem u slučajevima kad je indikovano apsolutno mirovanje.

Čvrsti mišići- zdrava leđa

Nekoliko dana nakon akutnog napada u liječenju se primjenjuje kinezi tretman, masaža, ultrazvučna i elektro terapija. Rehabilitacija mišićnog sistema trupa je najvažniji aspekt tretmana osoba sa bolom a ima za cilj ponovno vraćanje funkcije unutrašnjih i spoljašnjih stabilizatora i prevencija povratnih epizoda bolesti. Obezbjedenje potpore i kontrole lumbalne kičme uključuje interakciju mnogih mišića. Dok neki mišići održavaju primarnu aktivnost, drugi mišići moraju raditi automatski u sinergiji sa balansom asimetričnih sila, kontrolišući neželjene pokrete i obezbjeđujući potporu zglobnim strukturama. Rehabilitacija aktivnom stabilizacijom lumbalne kičme obuhvata. program izometrijskih vježbi, vježbe stabilizacije trupa, razvoj stabilizacije trupa kod sporo kontrolisanih pokreta i lumbalnu stabilizaciju kod brzih pokreta. Programom rehabilitacije se želi postići što brža funkcionalna restauracija i što brži povratak pacijenta na posao. U program je uvijek uključena i edukaciona komponenta koja se fokusira na tehnike upravljanja bolom, relaksacione tehnike, modifikacije ponašanja u svakodnevnim aktivnostima i na radnom mjestu. Nakon rehabilitacionog tretmana osoba sa "bolom u leđima" treba biti neovisna od zdravstvenog radnika i biti osposobljena da sama upravlja svojim problemom.

Od sportskih aktivnosti pacijentima se preporučuje plivanje, šetnja i vožnja biciklom. Operativno liječenje boli u leđima provodi se u slučaju kada se jedino hirurškim putem može otkloniti uzrok (diskus hernije, tumori, nestabilni prelomi pršljenova..)

Raširenost LBS kod zdravstvenih radnika

Studija objavljena o apsentizmu uposlenika UKC Tuzla zbog diskus hernije (Kurtović, 2002.) ukazuje da je u 2001. godini 176 uposlenika (7.58%) odsustvovalo sa posla prosječno 111 dana. Lumbalni bolni sindrom se, sem uticaja na aktivnosti svakodnevnog života, negativno odražava i na kvalitet obavljenog posla u ustanovi. Zanimljivo istraživanje o raširenosti LBS kod medicinskih sestara su objavili Numbling i saradnici.

Tokom bazičnog školovanja zdravstveni radnici ne dobivaju dovoljno znanja o faktorima rizika i principima zaštite kičmenog stuba pri svakodnevnim i profesionalnim aktivnostima. Poblem LBS kod zdravstvenih radnika u UKC Tuzla treba učiniti vidljivim i kontinuirano raditi na edukaciji s ciljem formiranja pozitivnih navika u zaštiti struktura kičmenog stuba kod zdravstvenih radnika. Samo educirani zdravstveni radnici koji primjenjuju zaštitne položaje u svakodnevnom radu mogu biti pozitivan primjer pacijentima koji bez korekcije životnog i radnog "stila" neće moći otkloniti bol koja ih često vraća na početak liječenja.

Da bi ste sačuvali radni potencijal i prevenirali oštećenje kičmenog stuba morate usvojiti nove obrasce ponašanja: krećite se, ispravite leđa, vodite računa o stavu, izbjegavajte nagle pokrete uvrtnjem trupa, predmete sa poda podižite kroz čučanj, podijelite teret u obje ruke ili ga prslonite uz tijelo, kada stojite jednu nogu podignite na stepenik ili kutiju, izbjegavajte mekano tapaciran namještaj, vježbajte svakodnevno i jačajte mišićni mider, bavite se sportom.